

Forslaget til ny gjødselbruksforskrift

Solfrid Mygland

Statsforvalteren i Agder

28.05.2024

Viktig ressurs – men med tosidig natur

- Husdyrgjødsel og annen gjødsel er viktige ressurser
- Men det må spres til riktig tid og mengde
- Nødvendig med innstramminger, men det blir krevende for jordbruket

Bakgrunn og behov for regulering

- Overgjødsling har negativ effekt på vannkvalitet, utslipp av klimagasser og dårlig utnyttelse av fosfor (og til dels også nitrogen) som ressurs
- Internasjonale forpliktelse for reduserte utslipp:
 - EUs vanndirektiv – Norge må gjøre tiltak for å oppnå «god tilstand» i norske vannforekomster
 - Bærekraftsmål, Klimamål, Mål for naturmangfold
 - EUs nitratdirektiv, EUs «takdirektiv» om luftforurensing, Gøteborgprotokollen, Nordsjøavtalen

- god forvaltning av gjødselressursene er sentralt for å nå flere av målene

Hvordan regelverket plasserer seg

- Todeling av forskrift
 - Gjødning som bruker der det kommer fra går fri av produkt-/kvalitetskrav.
 - Gjødningvareforskrift og gjødningbrukforskrift har ulike målgrupper/behov.
- Hjemmelsgrunnlag videreføres
- Formålsparagraf videreføres
 - Legge til rette for at gjødning kan utnyttes som ressurs
 - Forebygge forurensningsmessige, helsemessige og hygieniske ulemper
 - Miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet og hensyn til biologisk mangfold

Sentrale tema

- Spredetidspunkt og lagerkapasitet – *Når det er tillatt å spre*
- Godkjent spredeareal – *Hvor det er tillatt å spre*
- Grense for spredemengde – *I hvilke mengder*
 - *Fosforgrense*
 - *Valgmulighet (krav om fosforbalanse)*
- Lagerbygg og lagring på bakken
- Dokumentasjonskrav – *Sluser inn krav til gjødslingsplan og krav til journal*
- Myndighetsfordeling

Spredetidspunkt og lagerkapasitet – situasjonen er ikke god nok

- Blautgjødsellager – det er dyrt å bygge lager, men også dyrt å ha for lite
- Forekomst av høstspredning, SSB 2018
 - 7 % av gjødsla til eng
 - 9 % av gjødsla til åker

Frist for spredning

- Spredefrist i hovedsak 1. september, med krav om å høste eller etablere plantevekst etter siste spredning
 - Mye likt det som allerede gjelder for spredning uten nedmolding: *bør gjøres så tidlig at det er mulighet for betydelig gjenvekst som høstes eller beites*
 - Det finnes tilskuddsordninger for å avlaste kostnader
- I landsdeler der vår/sommer er sen/kort, gis statsforvalteren adgang til å sette senere frist
 - Hensyntar jordbruket i mindre gunstige områder
 - Avlaster uforholdsmessig stor lagerbygging

Hvilke foretak må innrette seg med større lagerkapasitet?

- Foretak som driver spesialisert med gris i kombinasjon med korn
- Foretak med underdimensjonert lager
- Foretak med kort vekstsesong uten adgang til fristforlengelse
- Nytte/fordeler:
 - Bedre virkningsgrad så man kan spare inn på bruken av mineralgjødning
 - Redusert avrenning
 - Redusert utslipp til luft

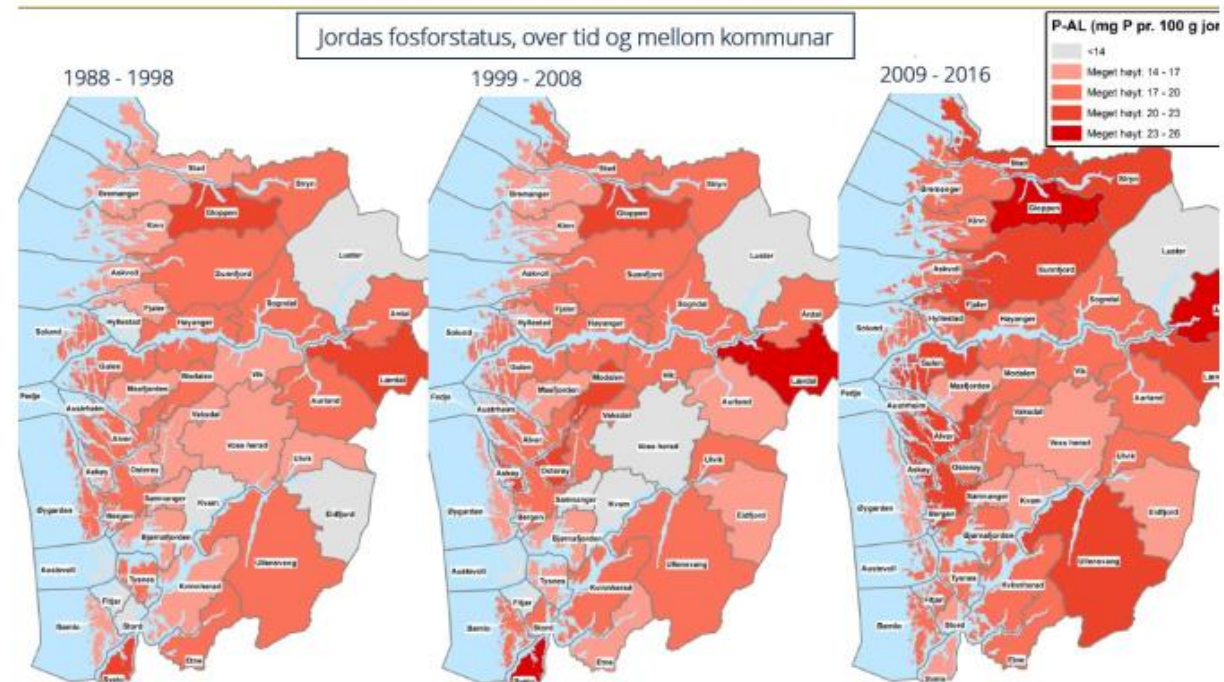
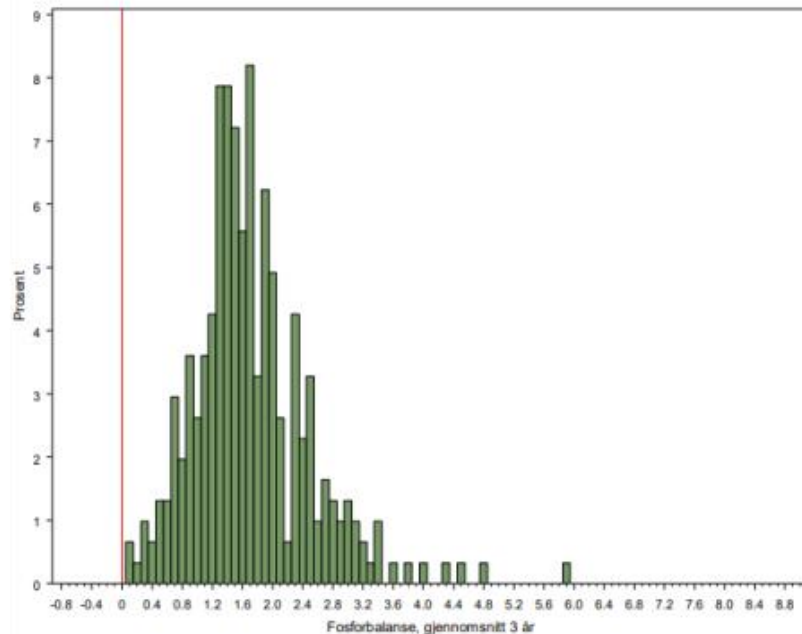
Maksgrense for fosfor

- Fosforgrense strammes inn og skal omfatte alle gjødselslag

Fosforgrense – alle kan samles om målet

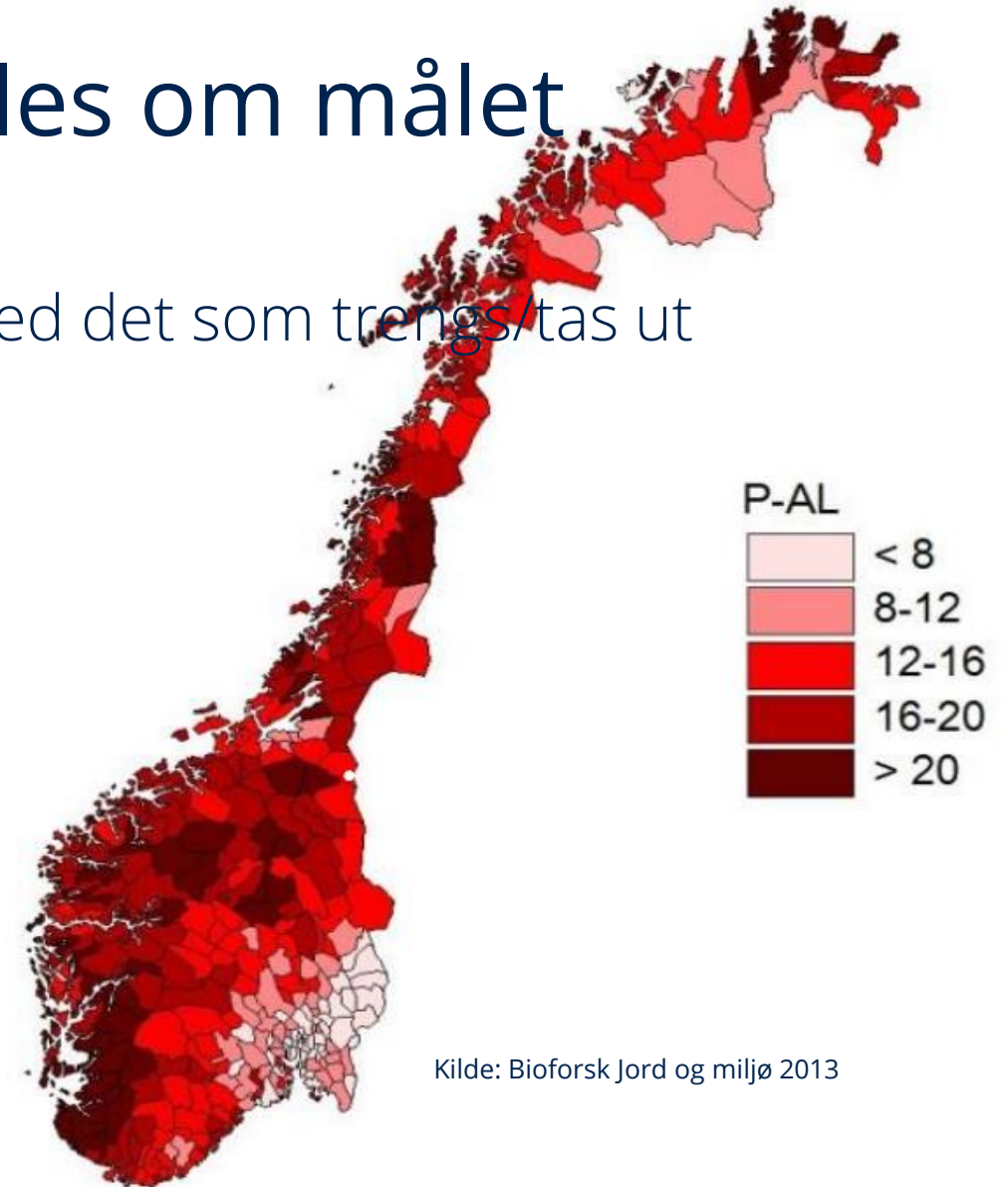
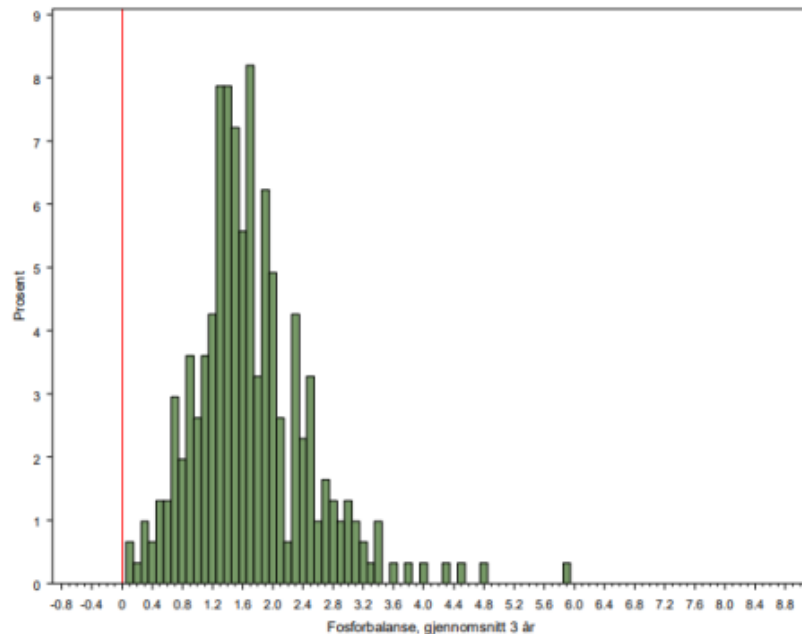
- At mengder tilført stemmer best mulig med det som trengs/tas ut - noe vi ikke har lykket godt med til nå.

Fosforgrense – alle kan samles om målet

- At mengder tilført stemmer best mulig med det som trengs/tas ut
- noe vi ikke har lykkes godt med til nå.

Fosforgrenser

	Fra ikrafttredelse	Etter 4 år	Etter 8 år
Rogaland	3,1 kg P/daa	3 kg P/daa	2,7 kg P/daa
Troms og Finnmark	2,5 P/daa		
Resten av landet	2,8 kg P/daa	2,5 kg P/daa	2,3 kg P/daa

- Som felles grense for alle gjødselslag, inkl. mineralgjødning
- Valgmulighet om balansegjødning
- Adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster

Argumenter for ulike fosforgrenser

Ny avlingsstatistikk

- Forsvarer å gjøre forskjell for Rogaland

Mange foretak oppnår god fosforbalanse selv med tilførsler opp mot gjeldende grense

- Åpning for høyere gjødselmengde i slike tilfeller

	Snitt- avling (kg /daa)	Fosfor i avling (kg/daa)
Oslo og Viken	696	2,1
Innlandet	774	2,3
Vestfold og Telemark	497	1,5
Agder	775	2,3
Rogaland	1132	3,4
Vestland	685	2,1
Møre og Romsdal	695	2,1
Trøndelag	806	2,4
Nordland	630	1,9
Troms og Finnmark	387	1,2

Hvor mye P?

	Normtall hittil	Ajour kunnskap
Melkeku	14	15
Ammeku	9	8
Ungdyr	4,7	5
Sau	2	2
Avlspurker	4,7	6
Slaktegris	0,7	0,37
100 verpehøns	14	12
1000 slaktekylling	8	10

Eksempel, på gårdsnivå

	Forutsatt i dag		Realiteter	
	Kg P/årskyr	Sum, kg P	Kg P/årskyr	Sum, kg P
35 kyr 8,5 melk/år	14	490	15	525
25 okser	4,7	117	5	125
32 kviger	4,7	149	5	160
Totalt		756		810
Per areal, gitt at foretaket har minstekrav til spredeareal		(216 daa)		3,75 kg P/daa

Nye realiteter

35 kyr 25 okser 32 kviger		Fosformengde (kg)	Grense (kg P/daa)	Arealbehov (daa)
Forutsatt i dag		756	3,5	216
Agder	Første trinn	810	2,8	289
	Andre trinn	810	2,5	324
	Siste trinn	810	2,3	352

Fordeling av foretakene som overskrider dagens krav

	Antall foretak over dagens grense (3,5 kg P/daa)	P-overskudd i kg	Andel av det totale overskuddet
Rogaland	767	481 852	39,2 %
Troms og Finnmark	10	2 473	0,2 %
Landet forøvrig	1317	743 388	60,6 %
Sum	2094	1 227 713	100 %
-----	-----	-----	-----
Agder	67	24 555	2 %

[NIBIO_RAPPORT_2024_10_52.pdf \(unit.no\)](#)

Fordeling av foretakene som overskrider krav etter siste trinn

	Antall foretak over dagens grense (3,5 kg P/daa)	Fosforgrense siste trinn Kg P/daa	Antall foretak over fosforgrense, siste trinn
Rogaland	767	2,7	1032
Troms og Finnmark	10	2,5	21
Landet for øvrig	1317	2,3	2586

[NIBIO_RAPPORT_2024_10_52.pdf \(unit.no\)](#)

Fordeling av foretakene som overskrider krav etter siste trinn

	Antall foretak over dagens grense (3,5 kg P/daa)	Fosforgrense siste trinn Kg P/daa	Antall foretak over fosforgrense, siste trinn
Rogaland	767	2,7	1032
Troms og Finnmark	10	2,5	21
Landet for øvrig	1317	2,3	2586

Landet for øvrig:

- Kombinasjon av nydyrking, omfordeling og bruk av «valgmuligheten» om balansegjødsling gjør at konsekvensene ikke blir dramatiske
- Ut fra avlingsnivå og miljøhensyn er det vanskelig å finne grunnlag for høyere grense

Foretaksøkonomiske konsekvenser av forslag til endringer i gjødselregelverk

Disaggregerte analyser basert på data fra Driftsgranskinger i jord- og skogbruk

NIBIO RAPPORT | VOL. 8 | NR. 47 | 2022

Valgmulighet - balansegjødsling

Følge fosforgrensen, eller følge krav om å ikke tilføre mer fosfor enn avlingen tar ut.

- forholdet mellom fosfor som tilføres og tas ut er 1:1 eller bedre
- balansen må dokumenteres

Skal gjelde for 4-årsperiode om gangen, og det må foreligge dokumentasjon i en av to varianter:

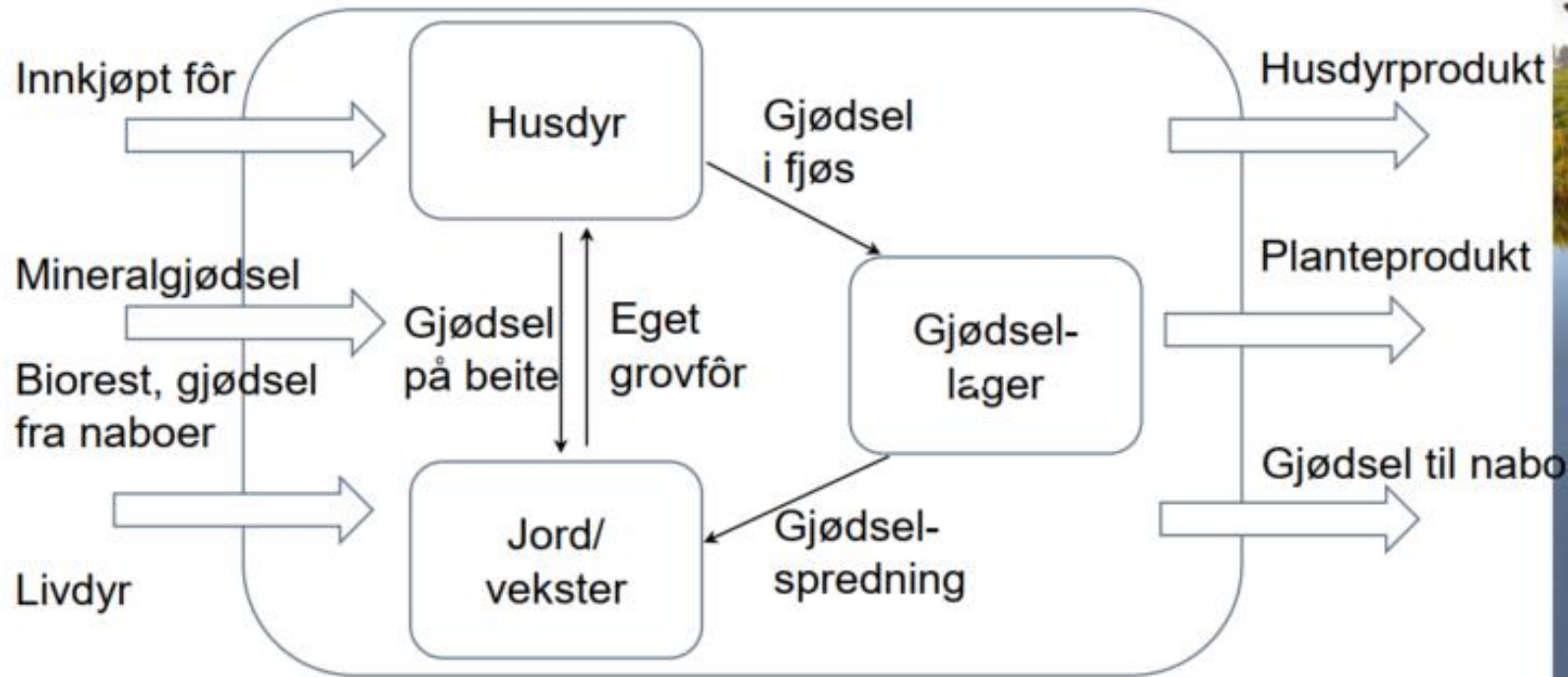
- Jordprøver ved start eller slutt som viser at fosfornivået ikke har steget
- Oversikt over fosforstrømmer inn til og ut av gårdsdriften

Meldeplikt

Valgmulighet – balanse gjødsling

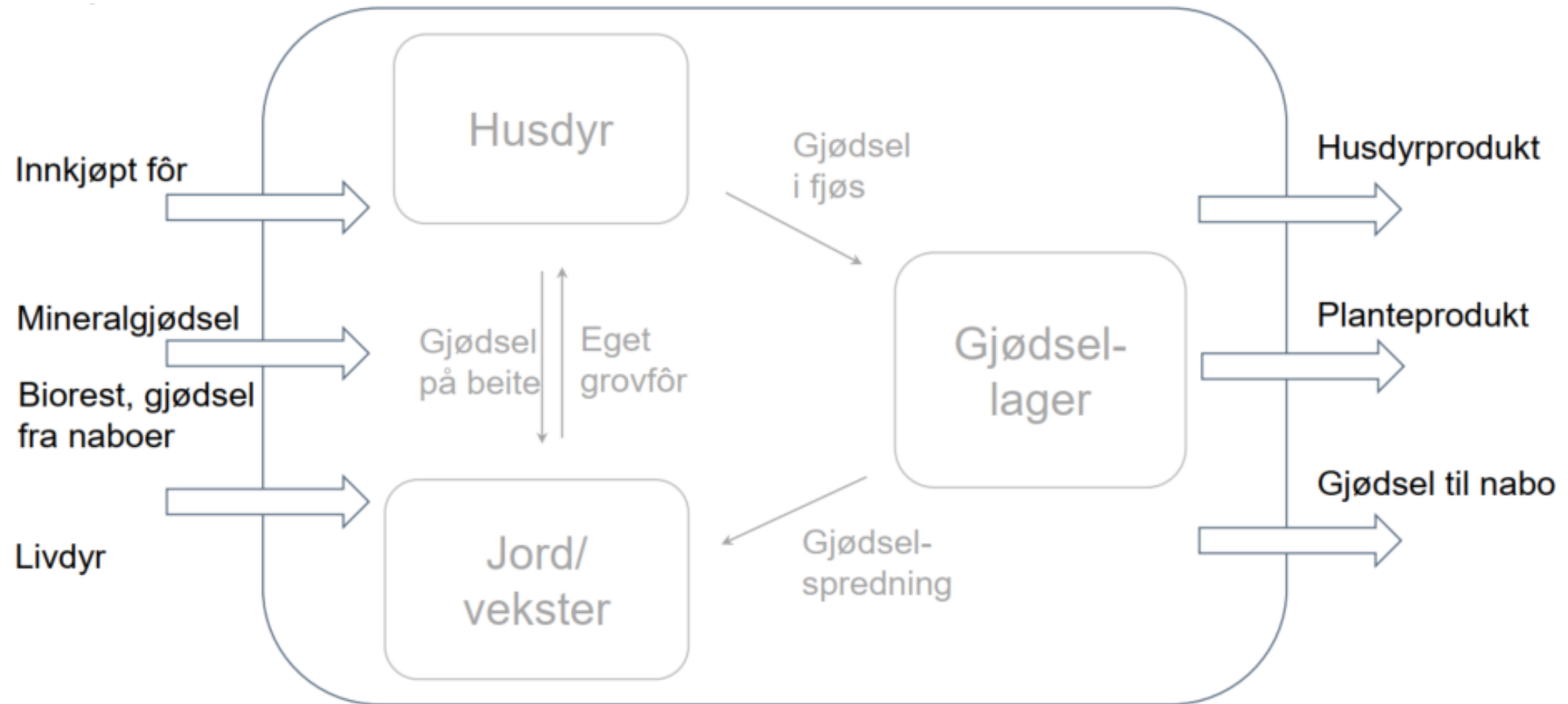
Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

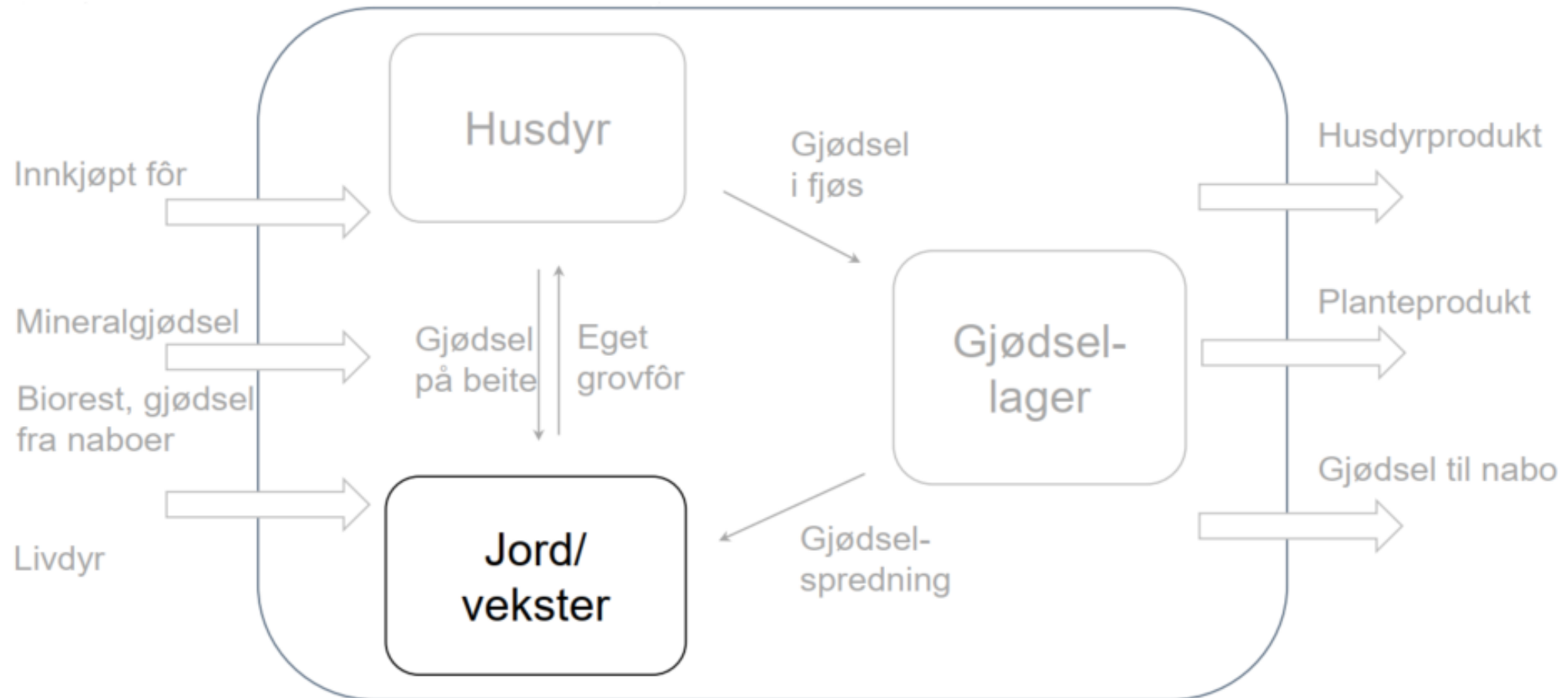
- alternativ 1: fosforstrømmer

Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

- alternativ 2: jordanalyser

Noen aktuelle tilpasninger for berørte foretak

- Overgang til fosforfri gjødsel
- Balanse gjødsling – må få mest mulig ut av husdyrgjødsel og grovfôrarealene
- FKRA ser på fosforfattig kraftfôr
- Skaffe større arealgrunnlag – nydyrking, gjenoppta areal ute av drift, utmarksbeite
- Omfordeling til ledig areal i mindre eller større avstand
- Storskalaløsninger for omfordeling over fylkesgrenser
- Justere dyretall

Spreddeareal på beite og grense på 2 kg P/daa

- Spredning også av mineralgjødning blir avgrenset til at arealet må inneha godkjenning, noe som berører nokså store areal.
- Samtidig vil strammere fosforgrense aktualisere omfordeling også av husdyrgjødsel til de samme arealene, noe som reiser behov for godkjenning uansett.
- Areal tilført mineralgjødning vil i hovedsak ha slikt kulturpreg at de vil ligge an til godkjenning.
- Samtidig kan ugjødsle innmarksbeiter huse viktige naturverdier fordi de er ugjødsle. Derfor legges det vekt på å skjerme mot gjødsling i slike tilfeller.

Ymse fra kap. 2

Også regulering for å redusere avrenning fra:

- dyrehold utendørs (§ 6)
- rundbatter (§ 9)
- veksthus og vaskevann (§ 10 og § 11)

§ 7: Krav om dekke på lager for svinegjødsel

§ 8: Bakkelagring av faste gjødselslag fortsatt tillatt

Krav til plassering og tidsavgrensing (unngå skjult deponi)

Fjorfegjødsel som lagres på bakken skal skjermes mot overflatevann og nedbør

Plan og journal

- Krav om plan for gjødsling – mye som gjeldende bestemmelser
 - Inkludert krav om jordprøver som ikke er eldre enn fire år
- Krav til journal over faktisk disponering av gjødsla

Jordprøver

Flere bestemmelser inneholder krav om å inneha jordprøver:

- Valgmuligheten om å dokumentere fosforbalansen med jordprøver (§ 20)
- Godkjenning av fosfortilførsel $> 3,5$ kg P/daa (§ 20)
- Krav om å avpasse gjødsling etter fosfornivåer i jord ved adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster (§ 21)
- Spredning av avløpslam bare tillatt på areal med P-Al-nivå < 14 mg/100 g jord (§ 22)
- Krav til gjødslingsplan inkl. jordprøver som ikke er eldre enn fire år (§ 26)

Jordprøver

§ 29 med selve kravet til jordprøver

- Jordprøver skal være representative mhp. jordvariasjon, størrelse, form på arealet
- Utføres av kvalifisert og uavhengig aktør og analyseres av akkreditert laboratorium
- Resultater skal innrapporteres av jordbruksforetak til offentlig register

Registreringsplikter

- Godkjent innmarksbeite i offentlig register med kartbeskrivelse, jf. § 16
- Valgmulighet jf. § 20 skal meldes til offentlig register
- Adgang til høyere fosfortilførsel i offentlig register, jf. § 21
- Melding om bruksstedet mv. for avløpsslam, jf. § 23
- Å bortskaffe organisk gjødsel i mengder over 75 kg fosfor skal registreres med opplysninger om type, mengde og mottaker av gjødsel, ref. § 27
- Krav om å inneha jordprøver, med koordinatfesting av prøvestedet og der resultatene skal registreres i offentlig register, ref. § 29
- Ev. krav i regional forskrift etter § 31 bokstav f) om digital innrapportering av ytterligere opplysninger fra gjødseljournal etter § 27 til offentlig register.

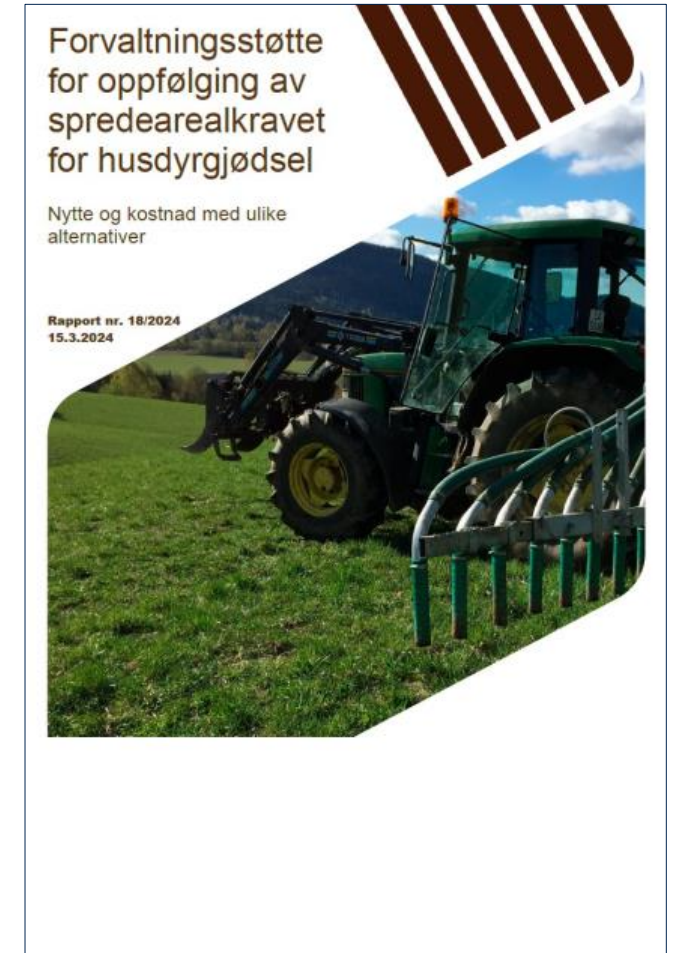
Storskalaløsninger: biogass mv.

- Flere biogassanlegg på trappene på landsbasis
- En av utfordringene er å skaffe marked for bioest
- Derfor; oppdrag til NIBIO om å utrede krav om minimumsandel gjenvunnet fosfor ved salg av fosforholdig gjødsel («omsetningskrav»)
 - Bidra til å omfordele fra overskudds- til underskuddsområder
 - Og omgjøre «problemet» til en ressurs

Forvaltning og oppfølging

- Mangelfull oppfølging av dagens regelverk
- Kommunene vil fortsatt være tilsynsmyndighet
- Myndighet til å stille strengere/mer lempeligere krav løftes til Statsforvalteren
- Landbruksdirektoratet som overordnet klagemyndighet – og avgjørelsene skal skje i samråd med Miljødirektoratet

Særlige tema for regelverksutvikling regionalt, jf. § 31

- B) Senere spredetidspunkt enn hovedregelen i områder nord for Trøndelag og innlandsområder over marin grense.
- C) Strengere krav til spredetidspunkt og fosfortilførsel
- E) Krav til gjennomføring av avbøtende tiltak for å motvirke avrenning på areal med fosforkrevende vekster

Spørsmål/kommentarer?

- Dispensasjon utmark
- Flerårige gjødselplaner
- Godkjenning av innmarksbeite som spredeareal for all gjødsling, også mineralgjødsel
- Representative jordprøver
- Jordprøver skal tas av kvalifisert og uavhengig konsulent
- Valgmuligheten balansegjødsling, behov for veiledningsmateriell
- § 31, behov for rundskriv
- Mye positivt, men byråkratisk og arbeidskrevende

Statsforvalteren i Agder

Facebook Statsforvalteren i Agder
Nettside statsforvalteren.no/agder